Scholiasta in afferendis librorum recentiorum sententiis sollertior est quam in explicando auctore accuratior.

Haec voluminis pars hoc seculo ineunte non accurate exarata est. (MILL 113^b.)

C. YOGA.

561.

Foll. 46-98. Yogasútra, philosophiae yogicae aphorismi, a Patanjali compositi, cum Bhojadevae commentario, Rájamártanda appellato.

Liber in capita quatuor divisus est. Capita I. et II. a J. R. Ballantyne cum versione Anglica edita sunt, tertii, quo facultates divinae (vibhúti) tractantur, aphorismos infra exscripsi, excerptas e commentario explicationes suo loco adjunxi:

देशवंधिश्वतस्य धारणा। dese nábhichakranáságrádau chittasya bandho vishayántaraparihárena yat sthiríkaranam sá chittasya dháranety uchyate ॥ 1॥ तत्र प्रत्येकतानता थानं। tatra, tasmin dese yatra chittam dhritam, tatra pratyayasya jnánasya yá ekatánatá (visadrisaparinámapariháradvárena yad eva dháranáyám álambaníkritam, tadálambanatayaiva nirantaram utpattih) sá dhyánam uchyate ॥ 2॥ तदेवार्यमात्निभासं खरूपज्ञन्यमिव समाधिः। tad dhyánam, vatrárthamátranirbhásam, arthákárasamávesád udbhútártharúpam, nyagbhútajnánasvarúpatvena svarúpasúnyatám ivápadyate, sa samádhir ity uchyate 11311 त्यमेकत संयमः ॥४॥ तज्जयात्प्रज्ञालोकः । tasya samyamasya jayád abhyásena sámyotpádanát prajnáyá jnátavyavivekasvarúpáyá álokah prasaro bhavati; prajná jneyam samyag ábhásayatíty arthah ॥ ५॥ तस्य भूनिम् विनियोगः। bhúmishu sthúlasúkshmálambanabhedena sthitásu chittavrittishu; adharám adharám chittabhúmim jitám jitám jnátvottarasyám uttarasyám bhúmau samyamah káryah ॥ ६॥ त्यमंतरंगं पूर्वभ्यः। púrvebhyo yamádibhyo yogángebhyah páramparyena samádher upakárakebhyo dháranádiyogángatrayam samprajnátasya samádher antarangam, samádhisvarúpanishpádanát ॥७॥ तदिप विहरंगं निर्वोजस्य । nirbíjasya nirálambasya súnyabhávanáparaparyáyasya samádher etad api bahirangam páramparyenopakárakatvát 11811 Idáním yogángasiddhír ákhyátukámah samyamasya vishayaparisuddhim kartum krameņa pariņámatrayam áha । व्युत्याननिरोधसंस्कारयोर्भिभव-प्रादुभावो निरोधलक्षणचित्रान्वयो निरोधपरिणामः । vyutthánam kshiptamúdhavikshiptákhyam bhúmitrayam, nirodhah prakrishtasattvasyángitayá chetasah parinámah; tábhyám vyutthánanirodhábhyám yau janitau samskárau, tayor yathákramam abhibhavaprádurbhávau yadá bhavatah (abhibhavo nyagbhútatayá káryasya kárane 'sámarthye-

návasthánam, prádurbhávo vartamáne 'dhvany abhivyaktarúpatayávasthánam), tadá nirodhalakshanachittasyobhayavrittitvád anvayo yah, sa nirodhaparináma ity uchyate. Ayam arthah: yadá vyutthánasaṃskárarúpo dharmas tirobhúto bhavati, nirodhasamskárarúpas chávir bhavati, dharmirúpatayá cha chittam ubhayatránvayitvenávasthitam pratíyate: tadá sa nirodhaparinámasabdena vyavahriyate. Chalatvád guņavrittasya yady api chetaso nischalatvam násti, tathápy evambhútah parinámah sthairyam uchyate ॥ 9॥ तस्य प्रशांतवाहिता संस्कारात्। tasya chetasa uktán nirodhasamskárát prasántaváhitá bhavati. Parihritavikshepatayá sadrisapraváhaparinámi chittam bhavati ॥ 10 ॥ सर्वार्यतेकाग्रत्वयो: ख्योदयौ चित्रस्य समाधिपरि-णामः । sarvárthatá chalatván nánávidhárthagrahanam chittasya vikshepo dharmalı. Ekasminn eválambane sadrisaparinámitá ekágratvam, tad api chittasya dharmah. Tayor yathákramam kshayodayau: sarvárthatálakshanasya dharmasya kshayo 'tyantam abhibhava, ekágratálakshanasya dharmasya [udayah] prádurbhávo 'bhivyaktis, chittasyodriktasattvasyánvayitayávasthánam samádhiparináma ity uchyate. Púrvasmát parinámád asyáyam viseshah: tatra samskáralakshanayor dharmayor abhibhavaprádurbhávau; púrvasya (vyutthánasamskárasya dharmasya) nyagbháva, uttarasya (nirodhasamskárarúpasya) udbhavo 'nabhibhútatvenávasthánam. Iha tu kshayodayáv iti, sarvárthatárúpasya vikshepasyátyantatiraskárád anutpattir, atíte 'dhvani pravesah kshaya, ekágratálakshanasya dharmasyodbhavo, vartamáne 'dhvani prakatatvam ॥ 11 ॥ शांतोदितौ तृत्यप्रत्ययौ चित्रस्यैकाग्रतापरिणामः । samáhitasyaiva chittasyaikah pratyayo vrittiviseshah sánto, 'títam adhvánam pravishtah. Aparas túdito, vartamáne 'dhvani sphuritaḥ. Dváv api samáhitachittatvena tulyáv, ekarúpálambanatvena sadrisau pratyayáv, ubhayatrápi samáhitasyaiva chittasyánvayitvenávasthánam, sa ekágratáparináma ity uchyate 111211 एतेन भूतेंद्रियेषु धर्मलक्षणावस्थापरिणामो व्याख्यातः । etena tridhoktena chittaparinámena bhúteshu sthúlasúkshmeshv indriyeshu buddhikarmántahkaranabhedenávasthiteshu dharmalakshanávasthábhedena trividhah parinámo vyákhyátah ॥ 13॥ शांतोदिताव्यपदेश्यधनी नुपाती धर्मी । avyapadesyá ye şaktirúpena sthitá vyapadeshtum na şakyante. Niyatakáryakáranarúpayá yogyatayávachhinná saktir eveha dharmaşabdenábhidhíyate. Tam trividham api dharmam yo 'nupataty anuvartate ॥ 14 ॥ क्रमान्यत्वं परिणामान्यत्वे हेतु: । yo 'yam niyatakramo (mrichchúrnán mritpindas, tatah kapáláni, tebhyas cha ghata ity evamrúpah) paridrisyamánah parinámasyányatvam ávedayate, tasminn eva dharmini yo lakshanaparinamasya avasthaparinamasya cha kramah, so 'py anenaiva nyáyena parinámányatve gamako 'vagantavyaḥ. Sarva eva bhává ete-